

הסרת פסולת מפרי אם יש איסור בורר - שיעור 296

- I. אם יש חשש איסור בורר בהסרת העוקץ הבולט מעל הפרי** עיין בשש"כ (ג) - ל"ה) שכתב דמותר להסירו אם יעשה כן סמוך לסעודתו דומיא לשאר כל קליפה אבל הובא שם מהגרשז"א דאינו דומה לקליפה אלא כדבר בפני עצמו ומותר דהואיל וניכר בפני עצמו לא חשיב כלל מעורב ובלבד שלא יתלוש מהרבה פירות בפעם אחת ולא כהחזו"א (ג"ד - סק"ה) שנוטל הפרי מן העוקץ עיין בספר איל משולש (דף פ"א הערה ק"ס) דיש בהסרתם משום בורר ונסתפק בזה דבעוקצים שבקל אפשר לאחוז בהם ולמשוך הפרי אולי דאפילו למ"ב (שכ"ח - סקפ"ד) לא מקרי אי אפשר בע"א וחשיב כתערובת גמורה ואסור להסירם ואפילו לאכול לאלתר ואבל יותר מסתברא שדינו כקליפות פירות ומותר לאלתר (שש"כ ואיל משולש הל"ל)
- II. תפוח שפגום בחלקו יכול להסירו דאינו אלא כקולף הקליפה של הפרי** ומותר לאלתר וי"א דדומים לעצמות הדגים וצריך להחמיר אפילו לאלתר ולא דמי לההיתר של קולף דהתם א"א להגיע לאוכל בלי לקלוף הפרי (שש"כ ג - כ"ז)
- III. שטיפת ירקות מעפר שמעורבים או שדבוקים בהם - עיין (ק"מ. ושי"ט - ח)** דאין שורין את הכרשינין בשבת שמציץ מים עליהם בכלי כדי להסיר הפסולת ולא שפין אותן ביד דהוי ליה כבורר והפמ"ג מסתפק אם הוא דאורייתא אבל הבה"ל (ד"ה זהו"ל) כתב שהוא איסור תורה וה"ה תפוחי אדמה וכל כה"ג לא יתן עליהם מים כדי להסיר האבק משמע אפילו לאלתר יש איסור תורה
- (א) הטעמים להתיר** (כ) נ"ד דומה לקליפת פירות דלאלתר מותר (רמ"א שכ"ח - י"ט ובבה"ל ד"ה ולקלוף) והכרשינין אסור רק לבו ביום (ב) דומה להדחת כלים (שכ"ג - ו) דמותר אף לבו ביום (ג) ורוב הדחת פירות הם רק לנקיות בעלמא ודומה לסינון יין צלולין (שי"ט - י) ועיין באג"מ (ח - קכ"ה) דפסק דרק לאלתר מותר (ז) דומה לקניבת ירק ביום כפורים לשיטת הרשב"א וסעייתו שהוא הדחת ירק מהלכלוך (שער הציון תרי"ח - סק"ז) מ"מ מותר או (ח) דומה להדחת דג מלוח בצונן (שי"ח - ז) דרק שורה בכלי אסור (ציץ אליעזר ו - ל"ז) וקצות השלחן קכ"ה - הערה ט"ז) ודומה להדחת דם מבשר (מ"ב שי"ח - סק"י) ועוד דניקוי דבר מהלכלוך שלו לא נקרא בשם בורר אלא ניקוי (שש"כ ג - הערה ז) וזה משמעות השלטי גבורים (סוף פרק ט"ו) ועיין בספר לוית חן (שי"ט - ג"ז)
- (ב) הטעמים לאסור** (כ) דאינו דומה לקליפת פירות שהם חלק מהפרי ולכן נחשבת הסרתם לדרך אכילה משא"כ פסולת מבחוץ הרי זה ככל אוכל ופסולת המעורבים ועוד הקליפה דרך להסירה בשעת אכילה משא"כ רחיצה מהלכלוך היא מתיקונים שקודם אכילה ועוד דהקליפה חלק טבעי משא"כ לכלוך הוי ככל פסולת ונחשב לקלקול (איל משולש) (ב) ואינו דומה להדחת כלים דמותר אפילו לבו ביום דזה דרך תשמישו היא כן שמתלכלך ומדיח אותו ושוב מתלכלך (שס ו - הערה ר"ד) (ג) יש מחמירין גם באבק שאינו ניכר לעין (באר משה ח - ל"ח) (ד) שיטת ר"ח דקניבת הירק אסור משום בורר ולא משום טרחא (בה"ל תרי"ח - ד"ה לנקז) (ה) ואינו דומה להדחת דם מעל הבשר דצריך לומר דהדם הוי כמין אחד עם הבשר וה"ה דאינו דומה למלח על הדג דכיון שראוי לאכילה על הדג נחשב כמין אחד וראיה לזה דאף לשרותו מותר (איל משולש ט"ו - יי - וי"ח) (ו) ועוד החידוש גדול כתב הגרשז"א דמשמע מהשלטי גבורים שהכל תלוי בלשון בני אדם דזה לא נמצא בגמרא ולא בראשונים ולענ"ד לא בשום מקום אחר ולמעשה המיקל יש מי לסמוך עליו וכפרט אם אין הלכלוך ניכר לעין

IV. אם יש להתיר ליטול הפסולת עם מעט אוכל בכל אופן

(א) עיין בט"ז (שי"ט - סק"ג) דזבובים שנופלים בכוס לא יוציא לבדן מן הכוס דהוה ליה כבורר (משמע דאיסורו רק מדרבנן) אלא יקח המשקה עמהם ומכאן למד המ"ב (שי"ט - סק"ה, ס"ח, וס"ז) דאם נטל הפסולת אם האוכל אין כאן איסור בורר אבל החזו"א (רי"ג סימן י"ג) כתב שלא נאמרו דברי הט"ז אלא לענין זבוב שנפל לכוס דאין תערובת בלח אלא רק במשקה המטפח על גוף הזבוב ולכן צריך המשקה בנטילת הזבוב שלא יפול המשקה מגוף הזבוב ולא משום שיש להתיר פסולת עם מעט אוכל

(ב) עיין בפמ"ג (ח"ב שי"ט - ט"ז) שכתב בזה הלשון "אע"פ שמשיר הרבה אוכל עם הפסולת כל שניכר הברירה והפסולת נראה הוה בורר וכאן (שי"ט - י"ד) אין נראה הפסולת ולפ"ז אסור לערות שומן מרוטב אף ששופך רוטב עמו כיון דניכר הוא מוכחי שהוא בורר ולפ"ז אסור לשפוך מכוס זבובים עם מעט משקה דניכר ונראה בורר ועיין ט"ז (ח"ב י"ג) ומפורש לא כהט"ז וכהמ"ב

(ג) כן כתב הלבושי שרד על המג"א (שי"ט - סקט"ז) דהיכא שמערה השומן ניכר הברירה בתחלת שפייתן שהפריד השומן מהרוטב ומוכח שהוא בורר ואסור משמע דאפילו אם לקח קצת מהרוטב עם השומן (כפמ"ג הל"ל) משא"כ בשמרים שמונחים בתחתית החבית דמותר לערות בנחת מכלי לחבירו משום דבתחילת שפייתן כשאין הפסולת ניכר לאו בורר הוא וכ"כ המחצית השקל (סקט"ז) דבשומן אפילו לכתחלה קודם שפסק הקילוח אסור לערות דבשכר ההיתר קודם שיפסק הקילוח דאז עדיין אין הפסולת ניכר שהשמרים מונחים בתחתית החבית כמו שכתב הר"ן משא"כ בשומן דמיד ניכר ההפרש בין המאכל ובין השומן

(ד) לכן כיון שיש מחלוקת בין המ"ב ודעימיה והפמ"ג והחזו"א ודעימיה וכמדומני דסמכינן על המשנה ברורה (ולפענ"ד צ"ע בדבר) מ"מ נכון ליזהר שלא להתיר יותר ממה שהתיר המ"ב והט"ז שרק בתערובת מגע כגון שומן על הרוטב וסמעטענע ע"פ החלב ותערובת טבעית כגון עצמות דגים ותערובת בדבר לח כגון זבוב במשקה וכן תערובת במחומר כגון גרעין שנמצא בתוך הפרי יש להתיר עפ"י המ"ב לבורר פסולת עם מעט אוכל אבל בתערובת גמורה כגון הסירת חתיכת בצל וכדומה מהתבשיל והוא כאופן שהוא בורר מן התורה אין להתיר אפילו לאלתר וכ"ש לכו ביום כמו שכתבו האחרונים הנ"ל אמנם שמעתי מהגאון רב מנשה קליין שיש להתיר בכל אופן שניטל אוכל ופסולת יחד אפילו בתערובת גמורה ודוקא לאלתר וצ"ע

V. תוית (tag) הדבוקה להפרי אפשר תלוי במחלוקת הנ"ל ולכן טוב להסיר את התוית מע"ש או בדיעבד במקצת הפרי בשבת אמנם החלק החרוך שבחלה או עוגה יסירם עם מעט מהחלה דאפשר דחשוב פסולת מדרבנן (איל משולש ו - הערה כפ"ז) ואולי חשיב מין אחד ומותר

VI. מיון - יש אוסרים משום בורר (בה"ל שי"ט - ג ד"ה היו)

(א) יש אומרים דבספרים שייך בורר רק אם הם בתערובת דהיינו שאינו יכול להבחין בין ספר לספר ולכן אם נכתבו שמותם עליהם ויכול להבחין אין זה חשוב מעורב (הלכות שבת דף 184 בשם רב משה) וע"ע באיל משולש דמשמע מיניה דאפילו יכול להבחין אם מונחים בערמה חשוב מעורבים ושייך בורר וצ"ע על האג"מ מדגים גדולים (רמ"א שי"ט - ג) וה"ה לשום כלים במקומם במייבש או במקומם בארון בשעת הדחתו באופן דאינם מעורבים אבל אם מעורבים אסור (איל משולש י"ח - ו)

(ב) צעצועי ילדים המונחים בערבוב אסור לסדרם ויש מתירים שיזרקם ויפרדם (אג"מ ד - ע"ד צורר י"ז) ויש חולקים (איל משולש בשם רב אלישיב י"ח - הערה כ"ה)

נדפס לילינו נשמות אבי אורי ר' אליעזר ליפא ב"ר יעקב ארזבי ע"ה איל משולש רחל ב"ר גרשון מנחם הסניף הכהן ע"ה